

Nr 892

Av herr **Sundman m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.*

I statsverkspropositionen föreslår chefen för utbildningsdepartementet att *ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.* skall höjas med 6 öre till 12 öre för hemlån och med 24 öre till 48 öre per referensexemplar av svenska originalverk samt att ersättningen för hemlån och referensexemplar av översatt litteratur skall höjas med 2 öre till 4 öre respektive med 8 öre till 16 öre.

Med anledning härav får vi anföra följande.

Ersättningens storlek

Höjningen innebär, som departementschefen flera gånger påpekar, en fördubbling av nu utgående ersättningar. Ur *den* synpunkten innebär höjningen en avsevärd och glädjande förbättring. Men granskar man *vad* det är som fördubblats blir intrycket annorlunda.

Bokutredningen förordade i sitt betänkande för snart tjugu år sedan att bibliotekersättningen begynnelsevis skulle utgå med ett grundbelopp på 5 öre per hemlån. Riksdagen beslöt dock 1953 att beloppet skulle sättas till 3 öre, och detta belopp höjdes först 1962 till 5 öre för att 1966 förstärkas med ytterligare ett öre. Det är alltså ett generande lågt grundbelopp som i årets proposition föreslås fördubblat. Departementschefen kunde lika gärna ha påpekat att han föreslagit en fyrdubbling av den år 1953 beslutade ersättningen.

Det finns icke skäl att här på nytt gå igenom den katalog av argument som talar för det berättigade i en höjning av grundbeloppet till en rimligare nivå. De är alla väl kända efter den informationskampanj som genomfördes i samband med författarorganisationernas s. k. biblioteksaktion förra året.

Vi vill blott erinra om att statsutskottet i sitt utlåtande nr 43 år 1969 uttalade att en förstärkning av bibliotekersättningen av provisorisk karaktär borde framläggas av 1968 års litteraturutredning för den händelse dröjsmål skulle uppstå vid utarbetande av en mera slutlig lösning.

I skrivelse till utbildningsdepartementet av den 3 juli 1969 förklarar litteraturutredningen att det kommer att dröja innan den kan lägga fram definitiva förslag i frågan. Det påpekas att det föreligger allvarliga sociala pro-

blem inom författarkåren, och utredningen uttrycker »starka sympatier» för den förstärkning av bibliotekersättningen som förordats av Flyco, d. v. s. en höjning av grundbeloppet till 25 öre.

Styrelsen för Sveriges Författarfond har i sitt anslagsäskande för budgetåret 1970/71 anslutit sig till Flycos synpunkter och begärt en höjning av grundbeloppet till 25 öre per lån och hävdar att detta kan ske utan att man tar slutlig ställning till detaljerna i det trygghetssystem som måste byggas upp för författarkåren — d. v. s. utan att föregripa litteraturutredningens kommande förslag. Vi kan inte heller se att de förslag vi för fram i denna motion skulle kunna innebära ett hinder för eventuell annan konstruktion av bibliotekersättningen som litteraturutredningen kan komma att föreslå.

Med hänvisning till detta föreslår vi att bibliotekersättningens grundbelopp höjs till 25 öre för lån av rättsskyddat svenskt originalverk, att ersättningen för lån av översatt verk höjs till 10 öre för lån samt att ersättningen för i referenssamling ingående exemplar av rättsskyddat svenskt originalverk höjs till 1 kr. och ersättningen för referensexemplar i översättning höjs till 40 öre.

Författarpennings storlek

Av de medel som tillförs Sveriges Författarfond genom bibliotekersättningen går en del — författarpenningen — till de enskilda författarna; resten (däribland hela ersättningen för lån och referensexemplar av översättningar) tillförs fondens s. k. fria del.

Författarpenningen har sedan budgetåret 1966/67 utgjort hälften av utgående ersättningar för hemlån och referensexemplar. Författarpenningen har reducerats med 50 % till den del som överstiger 1 500 kr., vilket motsvarar 50 000 lån. Belopp under 15 kr., motsvarande 500 lån, har icke utbetalats. Detta medför att ungefär en fjärdedel av ersättningen har utgått direkt till respektive författare och tre fjärdedelar tillförts fondens fria del.

Flyco och Författarfondens styrelse har föreslagit vissa ändringar av dessa ersättningsgränser. Den nedre gränsen för utbetalning av författarpenningen bör höjas — dels därför att statistiken är otillfredsställande vid låga utlåningssiffror, dels därför att administrationskostnaderna blir orimligt höga. Gränsen för den första reduceringen av författarpenningen bör höjas från 50 000 lån till 100 000 lån. Vidare bör ytterligare en avtrappning av författarpenningen ske vid 200 000 lån och då med 80 % av författarpennings grundbelopp.

I den nu föreliggande propositionen har departementschefen i princip följt Flycos och Författarfondens förslag beträffande den nedre ersättningsgränsen och införandet av en ny avtrappning vid 200 000 lån. Däremot har man icke funnit skäl respektera författarnas och fondstyrelsens önskemål om höjning av den första avtrappningsgränsen från 50 000 till 100 000 lån.

Höjningen av denna gräns är väl motiverad. Den övervägande delen av de författare som ligger vid en utlåningsfrekvens kring 50 000 lån per år och uppåt (f. n. totalt cirka 110 författare) är att betrakta som yrkesförfattare och bör därför få en något så när markerad individuell ersättning i proportion till utlåningen av deras verk. Inom denna grupp finns dessutom vissa författare som har svårt att hävda sig när det gäller stipendier av olika slag ur fondens fria del.

Departementschefens fasthållande vid en första avtrappning vid 50 000 lån innebär — med det föreslagna grundbeloppet 12 öre för hemlån — att författarpenningen börjar reduceras redan vid ett årligt ersättningsbelopp av 3 000 kr. Detta är orimligt. Konsumtionen av författarnas verk sker, som många gånger påpekats, i huvudsak via biblioteken, och det är självklart att ersättningen för deras arbete i stor utsträckning måste knytas till biblioteksutlåningen. Det är överraskande att man funnit en till utlåningen knuten ersättning av 3 000 kr. per år vara så hög att man redan vid denna nivå vill tillämpa en reduktionsregel. Jämförelsevis kan nämnas att beloppet är lägre än typografernas månadslön.

Det bör påpekas att reduktionsgränsen 50 000 lån emanerar från bokutredningens betänkande av år 1952 och att den var en försöksvis framkastad syftning i brist på statistisk underbyggnad. Det vore olyckligt om denna gränsdragning nu permanentas.

Vi föreslår att den första avtrappningsgränsen för författarpenningen sättes vid 100 000 lån oavsett om biblioteksersättningen utgår med ett grundbelopp av 12 eller 25 öre för hemlån.

Förslaget påverkar inte storleken av det totala anslaget. Det innebär endast att författarpenningarnas summa ökas med cirka 50 000 respektive 100 000 kronor medan fondens fria del minskar i motsvarande mån.

Författarnas krav på förhandlingsrätt

En central fråga är på vilket sätt biblioteksersättningens storlek skall bestämmas. För närvarande har riksdagen ensidigt avgörandet i sin hand. Detta förhållande kan icke anses vara tillfredsställande.

Utbildningsdepartementet har dock, vilket redovisas i propositionen, haft överläggningar med upphovsmännens fackliga organisationer under föregående år. Dessa överläggningar har uppenbarligen i hög grad påverkat utformningen av regeringsförslaget.

Författarna har genom sina organisationer yrkat en formlig förhandlingsrätt, och de nämnda överläggningarna har kommit till stånd som en följd av detta yrkande.

Författarnas krav går emellertid längre. De innebär att biblioteksersättningen — en gottgörelse för nyttjandet av författarnas verk — bör bestämmas efter förhandlingar av rent facklig karaktär. Staten kan dock inte for-

mellt bindas av fackliga förhandlingsresultat med mindre än att upphovsrättslagen i vissa delar får ändrad lydelse. Ett förslag om sådana ändringar har av KLYS, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, ingivits år 1969 till justitiedepartementet och är där föremål för behandling. Det kan antagas att justitiedepartementet under våren 1970 ger till känna på vilket sätt KLYS-förslaget fortsättningsvis skall bearbetas.

Författarorganisationernas ståndpunkt vad angår förhandlingsrätt förefaller oss rimlig; en förhandlingssituation bör snarast etableras. Just nu föreligger dock icke skäl att låta riksdagen ta ställning till förslag om reguljära förhandlingar. När vi avstår från att framlägga förslag i denna fråga vill vi ändå understryka att chefen för utbildningsdepartementet — detta framgår tydligt av propositionen — själv fäst stort avseende vid de föregående år inledda överläggningarna med upphovsmännen. Vi förutsätter att frågor rörande biblioteksersättningens storlek och utformning också fortsättningsvis kommer att göras till föremål för överläggningar mellan departementet och författarnas fackliga organisationer.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställas,

att riksdagen måtte

I. i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala

a) att ersättningen till författare för utlåning av deras verk genom bibliotek må höjas enligt i motionen anförda riktlinjer,

b) att den första avtrappningsgränsen för utgående författarpenning sättes icke vid 50 000 utan vid 100 000 hemlån (eller motsvarande antal referensexemplar) oavsett det beslut som fattas om grundbeloppets storlek; samt

II. till *Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.* under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 14 167 000 kronor.

Stockholm den 28 januari 1970

P. O. Sundman (cp)

Per Ahlmark (fp)

Britt Mogård (m)